

8. Grazhevs'ka, N. I. (2008). *Ekonomichni systemy epohy global'nyh zmin [Economic systems of the era of global change]* Kyiv : Znannja. [in Ukrainian].
9. Vil'chyns'kyj, O. M. (2011). *Problemy aktyvizacii' innovacijnogo rozvytku ekonomiky Ukraїny [Problems of Activation of Innovative Development of the Ukrainian Economy]* URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znpnudps/2011_2/pdf/11vomeou.pdf. [in Ukrainian].
10. Vardomskiy, L. B. (2009). *Vzaimnye ekonomicheskie svyazi v kontekste modernizatsii ekonomiki Rossii i Ukrainy [Mutual economic ties in the context of modernizing the economy of Russia and Ukraine]*. *Ekonomika i prognozuvannya - Economy and Forecasting*, 1, 77–89. [in Russian].
11. Rajevnjeva, O. V. (2006). *Upravlinnja rozvytkom pidpryjemstva: metodologija, mehanizmy, modeli [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]*, Kharkiv : VD «INZhEK». [in Ukrainian].
12. Alymov O. M., Amosha O. I. ta in. (2014). *Pershyj etap modernizacii' ekonomiky Ukraїny: dosvid ta problemy [The first stage of modernization of the Ukrainian economy: experience and problems]*; za zag. red. V.I. Ljashenka; IEP NAN Ukraїny, KPU. Zaporizhzhja : KPU. [in Ukrainian].
13. *Modernizacija Ukraїny – nash strategichnyj vybir : Shhorichne Poslannja Prezydenta Ukraїny do Verhovnoi' Rady Ukraїny [Modernization of Ukraine - Our Strategic Choice: Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Kyiv, 2011. S. 48. [in Ukrainian].
14. *Modernizatsiya ukrainskoj ekonomiki: seychas ili nikogda [Modernization of the Ukrainian economy: now or never]*. URL: <http://blog.liga.net/user/lparckhaladze/article/8975.aspx>. [in Russian].
15. *Ukraїna 2020: Strategija nacional'noi' modernizacii' [Ukraine 2020: A strategy for national modernization]*. URL: <http://old.radakmu.org.ua/file/Strategy%202020.doc>. [in Ukrainian].

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Леваєва Людмила Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
e-mail: lluda85@i.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0697-2700>

Кучеренко Світлана Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
e-mail: kvetau@i.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7560-1212>

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Леваева Людмила Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
e-mail: lluda85@i.ua

Кучеренко Светлана Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
e-mail: kvetau@i.ua

DATA ABOUT THE AUTHORS

Levaieva Ludmila, Ph.D., associate professor of business economics department Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
e-mail: lluda85@i.ua

Kucherenko Svitlana, PhD, assistant professor of Economics Department Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
e-mail: kvetau@i.ua

УДК 331.5:005.44:005.952

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-104-112>**АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ****Переверзєва А.В.**

Предмет, мета роботи. Розкрито роль людських ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства. Виокремлено глобалізаційні чинники. Показана зміна ролі людських ресурсів в умовах активізації впливу глобалізації на всі складові життєдіяльності людини. Визначено вплив сучасних глобалізаційних тенденцій на трудову діяльність, на основі чого виокремлено індустріальний та інформаційний підходи до визначення змісту праці. Здійснено аналіз впливу глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів. Мета статті – здійснити аналіз впливу глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів.

Метод або методологія проведення роботи. Використовуються загальнонаукові та специфічні методи та прийоми наукових досліджень: індукція та дедукція – при визначенні ролі людських ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства; аналіз і синтез – при визначенні впливу сучасних

глобалізаційних тенденцій на трудову діяльність та розвиток людських ресурсів; наукове абстрагування та системний аналіз – при виокремленні глобалізаційних чинників.

Результати роботи. Подано результати аналізу впливу глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів, виокремлені глобалізаційні чинники та охарактеризовано особливості їх впливу.

Висновки. Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, відбувається зростання ролі людських ресурсів, які визначають потенційні можливості та забезпечують рівень конкурентоспроможності й формують майбутній вектор розвитку. Активізації впливу процесу глобалізації призводить до необхідності постійного розвитку і самовдосконалення людини з метою відповідності сучасним вимогам та підвищенню рівня індивідуальної конкурентоспроможності.

Серед головних глобалізаційних чинників, які впливають на розвиток людських ресурсів необхідно виокремити: економічний, політичний, техніко-технологічний, освітній, суспільний та культурний. Особливостями визначених чинників є те, що вплив одного чинника за ланцюговою реакцією викликає дію іншого.

На сучасному відбуваються значні зміни у трудовій діяльності, характері праці, в якій вища творча діяльність людини розглядається як найважливіша. Результатом цього є створення унікального продукту, який одночасно задовольняє потреби самої людини в розвитку здібностей, самореалізації, і в той же час задовольняє потреби інших.

Ключові слова: людські ресурси, глобалізація, «економіка знань», освіта, культура, фактори глобалізації.

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ФАКТОРОВ НА РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

Переверзева А.В.

Предмет, цель работы. Раскрыта роль человеческих ресурсов на современном этапе развития общества. Выделены глобализационные факторы. Показано изменение роли человеческих ресурсов в условиях активизации влияния глобализации на все составляющие жизнедеятельности человека. Определено влияние современных глобализационных тенденций на трудовую деятельность, на основе чего выделены индустриальный и информационный подходы к определению содержания труда. Осуществлен анализ влияния глобализационных факторов на развитие человеческих ресурсов.

Цель статьи – осуществить анализ влияния глобализационных факторов на развитие человеческих ресурсов.

Метод или методология проведения работы. Используются общенаучные и специфические методы и приемы научных исследований: индукция и дедукция - при определении роли человеческих ресурсов на современном этапе развития общества; анализ и синтез – при определении влияния современных глобализационных тенденций на трудовую деятельность и развитие человеческих ресурсов; научное абстрагирование и системный анализ – при выделении глобализационных факторов.

Результаты работы. Представлены результаты анализа влияния глобализационных факторов на развитие человеческих ресурсов, выделены глобализационные факторы и охарактеризованы особенности их влияния.

Выводы. Учитывая современные тенденции развития общества, происходит возрастание роли человеческих ресурсов, которые определяют потенциальные возможности и обеспечивают уровень конкурентоспособности и формируют будущий вектор развития. Активизации влияния процесса глобализации приводит к необходимости постоянного развития и самосовершенствования человека с целью соответствия современным требованиям и повышению уровня индивидуальной конкурентоспособности.

Среди главных глобализационных факторов, влияющих на развитие человеческих ресурсов необходимо выделить: экономический, политический, технико-технологический, образовательный, общественный и культурный. Особенностями определенных факторов является то, что влияние одного фактора по цепной реакции вызывает действие другого.

На современном этапе происходят значительные изменения в трудовой деятельности, характере труда, в которых высшая творческая деятельность человека рассматривается как самая важная. Результатом этого является создание уникального продукта, который одновременно удовлетворяет потребности самого человека в развитии способностей, самореализации, и в то же время удовлетворяет потребности других.

Ключевые слова: человеческие ресурсы, глобалізація, «економіка знань», образование, культура, факторы глобалізації.

ANALYSIS OF GLOBALIZATION DETERMINANTS' IMPACT ON HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT

Pereverzieva A.V.

Subject, objective of the study. The role of human resources at the present stage of society development is revealed. Globalization determinants are distinguished. Adjustment of the role of human resources amid intensification of globalization impact on all components of human life is illustrated. The influence of modern

globalization tendencies on labour activity is determined. Hereupon industrial and informational approaches to the definition of the subsence of labour are figured out. The analysis of globalization factors influence on the development of human resources is made. The objective of the study is to analyze globalization determinants impact on human resources development.

Method and methodology of research design. *General scientific and specific methods and techniques of scientific research are used: induction and deduction, when determining the role of human resources at the present stage of society development; analysis and synthesis, when determining the impact of modern globalization tendencies on labour and human resources development; scientific abstraction and systematic analysis, when emphasizing globalization factors.*

Study findings. *Findings of the impact analysis of globalization factors on human resources development are presented. Globalization factors are identified. The peculiarities of their effect are characterized.*

Conclusions. *Taking into account current tendencies in the development of society, the role of human resources is being increased. They determine the potential opportunities, ensure competitiveness rate and shape the future trajectories of development. Intensification of globalization process effect leads to the need for constant development and self-improvement of a person in order to meet modern requirements and increase individual competitiveness rate.*

We identify some key globalization determinants, which affect human resources development: economic, political, technological, educational, social and cultural. These factors peculiarities mean the chain reaction which cause the factor's performance initiated by other's impact.

Nowadays there are significant changes in the work activity, the nature of labor, in which the highest creative activity of a person is considered to be the most important. The result is the creation of a unique product that simultaneously satisfies the needs of a person in the development of abilities, self-realization, and at the same time satisfies the needs of others.

Key words: *human resources, globalization, «knowledge economy», education, determinants of globalization.*

Актуальність дослідження. Глобалізація – це комплексний та неоднозначний феномен, котрий охоплює основні аспекти соціального, політичного, культурного та економічного життя, основа якого визначається простою реальністю: національні кордони стають ширшими, і визначаються не обсягом, а масштабами їх використання. Риси глобалізації можуть виявлятися в різних сферах – від швидкого розвитку технологій до поглиблення тенденцій, які визначають можливості людей навчатися і працювати за кордоном.

В умовах активізації глобалізаційних процесів, цінність знання та інформації в усіх формах динамічно зростає, і спостерігається тенденція щодо розвитку та поширення використання інформаційних технологій. Серед найважливіших складових людського розвитку підвищується значущість розуму, цінність якого постійно посилюється і сприяє поглибленню диференціації доходів у бік їх збільшення для тих, хто має високий освітній рівень, рівень кваліфікації та спроможний приймати креативні рішення та адаптуватися до динамічності сучасних змін.

На сучасному етапі для національної економіки характерним є прагнення людей об'єднуватися та самоорганізовуватися для того, щоб зрозуміти мету своєї життєдіяльності і спрямувати свої спільні зусилля на її реалізацію. Прикладом є утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які за рахунок концентрації «енергії» людських ресурсів та рівня взаємодії здатні максимально використати свій потенціал та досягти високого рівня розвитку громади в цілому, та окремої людини зокрема. Тобто, основна мета людини – розумова діяльність, спрямована на досягнення поставлених цілей; вища ціль людини – досягнення максимального рівня самореалізації, сутність якого – вміння виявити себе та реалізувати в своїй діяльності і спілкуванні з іншими людьми.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. В науковій літературі значну кількість наукових праць присвячено дослідженню впливу процесу глобалізації на розвиток суспільства в цілому та окремі аспекти життєдіяльності людини. Серед зарубіжних науковців слід виокремити Д. Белла [1], Е. Тоффлера [2], Т. Стюарта [3], Т. Стоуньєра [4], Л. Туроу [5] та інших. Вплив глобалізації на розвиток людських ресурсів досліджували Е. Хансен [6], Е. Лукас [7], А. Ромер [8], та інші. Серед українських науковців вагомий внесок у дослідження впливу глобалізаційних процесів зробили О. Білорус [9], І. Грицьак [10], О. Лозовський, С. Майборода [11], В. Мунтіян [12], В. Юрчишин [13] та інші.

При цьому, досліджуючи вплив глобалізаційних процесів, вчені зосереджують увагу на теоретичних аспектах цього явища та аналізі загальних змін у суспільстві в умовах переформатування світу, що змушує нації та держави пристосовуватися до нових умов життєдіяльності. Очевидним є те, що більшість вимог висувається саме до людських ресурсів, які повинні ефективно синтезувати зарубіжний досвід та національні особливості, адже одним із найважливіших наслідків глобалізації є міграція людських ресурсів у пошуку кращих умов для розвитку. Слід підкреслити, що вплив глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів є неоднозначним і потребує глибокого аналізу, що і підтверджує актуальність дослідження.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні основи впливу глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів.

Мета дослідження – здійснити аналіз впливу глобалізаційних чинників на розвиток людських ресурсів.

Завдання дослідження:

1. розкрити роль людських ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства;
2. виокремити глобалізаційні чинники;

3. визначити вплив сучасних глобалізаційних тенденцій на трудову діяльність та розвиток людських ресурсів.

Методи. Використовуються загальнонаукові та специфічні методи та прийоми наукових досліджень: індукція та дедукція – при визначенні ролі людських ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства; аналіз і синтез – при визначенні впливу сучасних глобалізаційних тенденцій на трудову діяльність та розвиток людських ресурсів; наукове абстрагування та системний аналіз – при виокремленні глобалізаційних чинників.

Постановка проблеми. В процесі глобалізації світової економіки істотно змінився погляд на роль людини в економічному та соціальному житті суспільства. Слід зазначити, що економіка створюється людиною і працює на людину. Оскільки людина керує всіма соціально-економічними процесами, що відбуваються у світі, то її роль на кожному етапі розвитку суспільства динамічно зростає. Людина об'єднує в собі такі важливі аспекти: по-перше, людина, як біологічна істота, по-друге, людина – споживач, по-третє, людина – виробник, по-четверте, людина – генератор ідей. Людина як генератор ідей має ключове значення на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки сприяє економічному зростанню та конкурентоспроможності країни.

Враховуючи унікальну роль людини – генератора ідей, слід зазначити, що все більш поширеним є усвідомлення того, що для досягнення високого рівня економічного зростання необхідно, перш за все, інвестувати в людину і розвивати її потенціал, пристосовуючи його до умов сучасності та досягаючи ефективності й раціональності у використанні людських ресурсів.

Крім того, сучасні глобалізаційні процеси підвищують вимоги до рівня освіти й кваліфікації, підвищують необхідність адаптації людини до різних культур, тобто людські ресурси набувають нових властивостей, таких як: адаптивність; мобільність; збільшення швидкості отримання інформації; постійне вивчення нових технологій та їх практичне застосування; звуження простору і часу. Визначаючи характер впливу глобалізаційних чинників, слід зауважити, що позитивним є те, що вона дає нові можливості для якісного розвитку людських ресурсів, для більшої реалізації їх потенціалу, а в якості негативного впливу варто відмітити – ймовірність втрати власних надбань та національної ідентичності внаслідок збільшення зовнішнього впливу.

Результати дослідження. Нове тисячоліття диктує свої умови, і це не тільки пов'язано з локальними або національними змінами в устрої та способі життя різних націй, але і, перш за все, змінами у зв'язку з процесами глобалізації, які безпосередньо стосуються людських ресурсів. На сучасному етапі розвитку людства змінюється вимоги до розвитку та життєдіяльності людини. Людські ресурси розглядаються як одна з найважливіших складових сучасного суспільства, яка визначає не лише його потенційні можливості, а й вектор майбутнього розвитку. При цьому розвиток людини визначається не стільки тим, що людина має, скільки тим, ким вона є, і все, що вона може зробити з тим, що має. Тобто, ефективність людських ресурсів визначається тим, наскільки використовується їх потенційні можливості.

Слід зауважити, що протягом тривалого часу основним показником стану та зростання економіки був розмір ВВП. Однак, на сучасному етапі, головним багатством є люди, що здатні приймати креативні рішення, раціонально використовувати те, що надано природою, створено власними зусилля, тим самим покращити рівень і якість життя. Отже, рушійною силою розвитку суспільства, джерелом багатства є людські ресурси. Теоретичні та практичні дослідження вчених підтверджують зв'язок між рівнем національного багатства та якістю життя населення.

Так, Хансен Е. стверджував: «вказіть мені країну з низьким рівнем суспільних витрат, і я назву країну з низьким рівнем життя» [6, с. 84]. Подібну ідею підтримували Лукас Е. [7] та А. Ромер [8], зазначаючи, що економіка країни, яка має у своєму розпорядженні значний обсяг людських ресурсів та характеризується високим рівнем розвитку науки і технологій, у довгостроковій перспективі має значні вищі потенційні можливості щодо зростання, ніж економіка, яка не має таких переваг.

Комплексний аналіз процесу глобалізації дозволив визначити фактори, які впливають на розвиток людських ресурсів, серед яких найважливішими є економічний та політичний, техніко-технологічний, освітній, суспільний, культурний. Розглянемо більш детально ці фактори:

- економічний – значна акумуляція капітальних ресурсів, зростання кількості ТНК та збільшення їх потужності, міжнародна спеціалізація і кооперації виробництва, маркетинг, електронний бізнес, логістика у міжнародній діяльності;

- політичний – відкритість держаних кордонів, розширення можливостей щодо вільного переміщення робочої сили, капіталу, товарів та послуг;

- техніко-технологічний – створення сучасних транспортних засобів, систем обробки та збереження інформації та комп'ютерних технологій, засобів зв'язку і телекомунікацій, автоматизованих систем управління процесом виробництва, що є сприяє розширенню можливостей підвищення швидкості розповсюдження інформації та прийняття ефективних рішень;

- освітній – зростання уваги до закладів освіти, здебільшого вищої. Заклади вищої освіти з одного боку, мають на меті отримання певної вигоди, наприклад у вигляді прибутку, тим самим підвищити рівень самодостатності, і з іншого боку - формування іміджу, підготовки висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних як на національному, так і міжнародному рівнях. На сучасному етапі розповсюдженням є поняття «заклад вищої освіти-підприємство», який включає головні ознаки, властиві сучасній національній системі. Це поняття містить дві компоненти: перша компонента - «підприємство», яка передбачає сукупність економічних, наукових аспектів функціонування освітньої галузі, друга компонента «імідж», котра визначає можливості введення конкурентної боротьби у сучасному освітньому просторі з метою підвищення іміджу та престижу;

- суспільний – зменшення значення традицій, соціальних зв'язків і звичаїв сприяє зростанню мобільності людей у географічному, духовному та емоційному просторі;
- культурний – узагальнення тих чи інших досягнень культури, особливо в галузі мови, науки, технології, економіки, законів та релігії. Така традиція неоднаково проявляється в різних культурних традиціях, має свої форми залежно від історичного періоду.

Детальний аналіз впливу глобалізаційних чинників на середовище розвитку людських ресурсів представлено в таблиці 1.

Слід зауважити, що виокремлені глобалізаційні чинники (табл. 1) в комплексі впливають на людські ресурси і пов'язані між собою «ланцюгом реакцій», тобто зміни, які породжує один із чинників викликають зміни, пов'язані з іншими чинниками глобалізації. В умовах активізації глобалізаційних процесів відбувається перехід до інформаційної цивілізації, який поставив на перше місце як фактор виробництва – вміння використовувати знання, а в якості ключових технологій – освітні. Еволюція економіки реалізується через послідовні зміни, нововведення накладаються на існуючі, не знищуючи їх. Підвищення темпів змін у сучасному суспільстві, зростання ролі науково-технічного прогресу ускладнює соціальну реальність саме за рахунок найбільш творчих людей.

Таблиця 1. Глобалізаційні чинники впливу на середовище розвитку людських ресурсів

Чинники	Вплив
Економічний та політичний	породжує необхідність побудови механізму адаптації внутрішнього середовища до сучасних вимог щодо економічного розвитку та правового регулювання, а також створення умов для економічного зростання і добробуту нації, використовуючи абсолютні і порівняльні переваги, котрі визначають рівень конкурентоспроможності
Техніко-технологічний	підтримка розвитку сучасних транспортних засобів, систем обробки та збереження інформації та комп'ютерних технологій, засобів зв'язку і телекомунікацій, автоматизованих систем управління процесом виробництва
Освітній	підвищення уваги до освітніх інститутів, котрі зацікавлені, з одного боку, в отриманні прибутку, а з іншого – підтримці іміджу, специфіка підготовки фахівців, які були б конкурентоспроможними на світовому ринку праці
Суспільний	значне розшарування у суспільстві викликає напруження у сімейних стосунках, обмежує витрати на виховання та навчання дітей, спілкування з дітьми з причини пошуку додаткових заробітків
Культурний	з одного боку відбувається значення традицій, суспільних зв'язків, підвищення рівня мобільності людських ресурсів у географічному, культурному сенсі, відбувається модифікація рівня інтелектуального, культурного, духовного розвитку людини

Становлення інформаційної цивілізації знаходить свій прояв у визначенні характеру праці. В умовах переходу суспільства від індустріальної до інформаційної фази розвитку, індустріальний підхід до визначення праці уступає місце інформаційному підходу, в межах якого вища творча діяльність людини розглядається як найважливіша. Тому, ми наповнюємо ці категорії змістом і подаємо у такій структурі (таблиця 2). Із запропонованої вище структури (табл. 2) слідує, що в результаті творчої діяльності людина створює унікальний продукт, який одночасно задовольняє потреби самої людини в розвитку здібностей, самореалізації, і в той же час задовольняє потреби інших. В процесі інформаційної праці людина розвиває свої здібності і отримує нові знання, тим самим людські ресурси вдосконалюють свої здібності, що у свою чергу підвищує конкурентоспроможність індивіда [14, с. 9].

Таблиця 2. Індустріальний та інформаційний підходи до визначення праці

Характеристика праці	Індустріальний підхід	Інформаційний підхід
Зміст праці	Монотонна праця, від якої втомлюються, зменшується незалежність людини, її можливості розпоряджатися собою Фізична, рутинна діяльність, яка не потребує креативного мислення, творчості. Використовується «технічне знання» відображене в записаних процедурах, правилах та довідниках.	Творча інтелектуальна діяльність, яка передбачає продукування нових знань та ідей, рис особистості та пов'язана з внутрішніми потребами людини у самореалізації, примноженні своїх здібностей. Працівник часто сам вирішує, що саме йому слід робити. Використовується «мовчазне знання» - це інтуїція та розуміння, вбудоване в неформальній структурі
Суб'єкт праці	Найманний робітник, завданням якого є виконання відповідних функцій	Творча особистість, креативна людина, яка прагне до постійного самовдосконалення
Предмет праці	Матеріальні ресурси	Інформація, якості індивіда, творчі здібності
Засоби праці	Фізичний (зовнішній) капітал	Людський (внутрішній) капітал
Продукт праці	Матеріальні блага та послуги	Нова інформація, нові якості та риси індивіда, індивідуальна свобода, нові ідеї
Цінність праці	Вартісна	Невартісна

На нашу думку, необхідно чітко розмежовувати матеріальний та інтелектуальний дар: матеріальний дар належить тому, хто його отримує, тоді як інтелектуальний дар потребує освоєння. Крім того, якщо матеріальний спричиняє залежність людей, то дар у формі знань – розширює їх свободу. Для пристосування до нових умов життєдіяльності важливе значення має такий елемент людських ресурсів, як «triability», який Р. Капелюшніков характеризує як здатність людей використовувати отримані ними знання і навички для подальшого навчання, для придбання нових знань і умінь. Науковець стверджує, що «радянська система підготовки кадрів, щонайменше, одну річ робила дійсно добре. Вона прищепила, якщо не любов і бажання, то принаймні, звичку і готовність до того, що потрібно постійно вчитися, вчитися і вчитися» [15]. Він також виділяє загальну та специфічну компоненту людських ресурсів. Під загальною компонентою людських ресурсів розуміється сукупність знань, навичок, розумових звичок, способів сприйняття, які люди одержують в системі формальної освіти, а під специфічною – сукупність знань і умінь, які вони отримують в процесі своєї виробничої діяльності безпосередньо на робочих місцях.

Досить цікавим підходом до визначення впливу глобалізаційних чинників на людські ресурси шляхом виокремлення специфічних якостей, які відповідають вимогам переформатованого світу є дослідження, проведені Е. Тоффлером, Т. Стюартом та Т. Стоуньером. Вчені підкреслювали, що головними стають такі якості, як впевненість у своїх силах, здатність адаптуватися та виживати у складних умовах, вміння робити речі власними руками [2-4]. Так, Т. Стюарт підкреслював, що людські ресурси - це місце, яке є початком, відправним пунктом усіх шляхів, джерело постійного оновлення, котре ніколи не вичерпується. Вчений виділяє окремо інтелектуальні здібності людини, які ототожнює із деревом, а окремих людей розглядає в якості живильного соку, який стимулює зростання.

Порівнюючи людські ресурси із матеріальними, Т. Стюарт підкреслює, що саме люди можуть створювати щось нове за рахунок креативності мислення та нестандартних підходів до вирішення задач. Тобто, головна мета розвитку людських ресурсів – здійснення діяльності, спрямованої на досягнення новизни. При цьому людські ресурси мають два альтернативних варіанти використання: коли організація використовує максимальний обсяг знань своїх робітників і, коли максимальне число людей володіє знаннями, які здатні принести користь.

Туроу Л. К., стверджує, що конкурентоспроможність підприємства полягає «не в унікальному обладнанні, яке недосягне для конкурентів, а в розумах робітників фірми, які знають, як використовувати це обладнання особливим та більш ефективним способом», додаючи при цьому, що «якщо фірма не може втримати своїх робітників, то знання, яке знаходиться у її власності, насправді перестає існувати» [5, с. 331]. Крім того, він відмічав, що «цінність знань будь-якого індивіда залежить від того, наскільки розумно вони використовуються», додаючи при цьому, що «якщо фірма не може втримати своїх робітників, то знання, яке знаходиться у її власності, насправді перестає існувати» [5, с. 87].

Значний вплив на формування сучасного уявлення про розвиток людських ресурсів мають розробки А. Сена і його концепція розширення людського вибору [16]. Провідною ідеєю цієї концепції стало те, що рівень добробуту, якого досягла людина, необхідно розглядати, як можливість людей мати таке життя, яке вони вважають відповідним, а не тільки рівень доходу на душу населення. Дохід слід розглядати не як кінцеву мету, а як важливий засіб, який дозволяє розширити можливості людського вибору для освіти, можливостей довгого і здорового життя, у формуванні способу життя, який людина вважає найбільш прийнятним її розумінню і вимогам.

Велику увагу дослідженню розвитку людських ресурсів та їх адаптації до вимог сучасного глобалізованого світу приділяють міжнародні інституції. Наприклад, дослідники Світового банку виокремлюють достатньо широкий спектр знань, умінь та здібностей, які потрібні людям для життєдіяльності та розвитку в умовах динамічності змін глобального середовища. Безумовно, в якості ключових елементів людських ресурсів виступає рівень освіти і стану здоров'я в тій мірі, в якій вони впливають на продуктивність праці, а також додатково виокремлюються вміння і здібності, необхідні для успішної діяльності. Вони відносяться до трьох основних категорій: праця, сім'я, спільнота:

- «праця»: самодисципліна, вміння працювати в команді;
- «родина»: здоров'я, здатність виконувати функції в родині, врегулювання та вирішення конфліктних ситуацій, здоров'я;
- «громада (об'єднання)»: вміння і здібності, обумовлені особливостями певного об'єднання людей - громади.

Окрім цього, провідні дослідники Світового банку, досліджуючи особливості людських ресурсів, виділяють наступні види навичок:

- навички мислення (критичне та креативне мислення);
- навички поведінки (наполегливість, самодисципліна, робота в колективі, здатність врегульовувати конфлікти та контролювати ймовірність ризику);
- конкретні знання (навички рахування та грамотність);
- трудові навички (співставлення конкретних знань та умінь для виконання тих видів робіт, які ґрунтуються на чітко визначених завданнях) [17, с. 79].

Слід звернути увагу на те, що однією з найважливіших ознак розвитку людських ресурсів є його безперервність. При цьому людина має можливість управляти своїм розвитком у певних межах шляхом використання тих здібностей, котрі є необхідними залежно від обставин, які склалися. Окремі людські якості можуть мати негативний вплив, бути некорисними, іноді навіть шкідливі для суспільства. Це залежить від напрямку використання власних можливостей, які їй надаються в процесі життєдіяльності.

Слід зазначити, що в сучасних умовах основна увага приділяється розумовій діяльності і практично не враховуються фізичні навички людей. Як відомо, що зараз мало робочих місць, де потрібні фізичні навички, але необхідно відзначити, що це є характерним в основному для розвинених країн. У переважній же більшості країн, що не тільки розвиваються, але і так званих «старих індустріальних», існує значна кількість робочих місць, де достатньо високі вимоги до фізичних навичок людей, беручи до уваги старі виробничі технології.

Отже, з вищенаведеного огляду, на нашу думку, слід відокремити наступні причини, які обумовили зміну розуміння ролі людини у сучасному суспільстві:

- підвищення вимог до якості життя;
- підвищення могутності та міцності нації;
- отримання та розрахунок економічного ефекту від освіти, охорони здоров'я та міграції;
- необхідність концентрації уваги на збереженні здоров'я та життя;
- конкурентоспроможність як суспільна, так індивідуальна.

З точки зору проведеного аналізу, слід зазначити, що вплив глобалізації на людські ресурси виявляється у виникненні нових видів діяльності, які потребують постійного реагування на зміни, прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику. Результатом цього є усвідомлення людиною своєї цінності та унікальності, місця та ролі у становленні та розвитку сучасного суспільства. У зв'язку із цим, влучною є мудрість, у якій говориться про те, що якщо бажаєш зростання на рік – вирощуй зерно, якщо бажаєш зростання на десять років – вирощуй дерева, якщо бажаєш зростання постійно – «вирощуй» людину. Цей процес передбачає: покращення здоров'я, зростання людини як особистості, підвищення освітнього рівня, підвищення рівня матеріального добробуту, кар'єрне зростання.

Висновки та пропозиції. В результаті виконаного дослідження розкрито роль людських ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства; виокремлено глобалізаційні чинники; визначено вплив сучасних глобалізаційних тенденцій на трудову діяльність та розвиток людських ресурсів.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, відбувається зростання ролі людських ресурсів, які визначають потенційні можливості та забезпечують рівень конкурентоспроможності та формують майбутній вектор розвитку. Реалії вимагають від людини постійного вдосконалення знань та навичок для того, щоб відповідати сучасним викликам, які породжуються впливом глобалізаційних чинників.

Аналіз процесів, що викликають переформатування сучасного світу, дозволяє виокремити головні глобалізаційні чинники, а саме: економічний, політичний, техніко-технологічний, освітній, суспільний та культурний. Особливостями визначених чинників є те, що вплив одного чинника за ланцюговою реакцією викликає дію іншого. Наприклад, техніко-технологічний чинник призводить до формування інформаційного суспільства, для якого ключовими є інформаційні та комунікаційні технології. Це своєю чергою вимагає дії освітнього чинника, який забезпечує відповідність підготовки людських ресурсів до сучасних тенденцій освітнього простору.

На основі проведеного дослідження слід підсумувати, що спостерігаються зміни у трудовій діяльності, характері праці на основі переходу суспільства від індустріальної до інформаційної фази розвитку, в якій вища творча діяльність людини розглядається як найважливіша. Результатом цього є створення унікального продукту, який одночасно задовольняє потреби самої людини в розвитку здібностей, самореалізації, і в той же час задовольняє потреби інших. Тобто, в процесі праці людина розвиває свої здібності і отримує нові знання, тим самим людські ресурси вдосконалюють свої здібності, що, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність індивіда.

Перспективи подальших розвідок. Напрямок подальших досліджень є визначення знань та навичок «сучасного працівника», який відповідає вимогам національного та світового ринку праці та характеризується високим рівнем конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования*; пер. с англ. Москва : Academia, 2004. 940 с.
2. Тоффлер Э. *Третья волна*; [пер. с англ. К.Ю. Бурмистрова и др.]. Москва : «АСТ», 2009. 795 с.
3. Стюарт Т. А. *Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций*; пер. с англ. В. Ноздриной. Москва : Поколение, 2007. 368 с.
4. Стоуньер Т. *Информационное богатство : профиль постиндустриальной экономики, новая технократическая волна на Западе*. Москва : Прогресс, 1986. - 450 с.
5. Туроу Л. К. *Будущее капитализма: Как сегодняшние экономические силы формируют завтрашний мир*; пер. с англ. А. И. Федорова. Новосибирск: Сибирский хронограф, 1999. 432 с.
6. Хансен Э. *Послевоенная экономика США: характеристика и проблемы*; пер. с англ. Москва : Прогресс, 1966. 173 с.
7. Lucas R. E. *On the mechanics of economic development // Journal of Monetary Economics. 1988, July. Is 22, No 1. P. 3–42.*
8. Romer P. M. *Increasing returns and long-run growth // Journal of Political Economy. October, 1986. V. 94. P. 1002-1037.*
9. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г., Гончаренко М. О., Зленко В. А. та ін. *Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / Керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с*

10. Грицяк І. А. Глобалізація як основа інтеграційних процесів // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. 2009. № 1. С. 5-13.
11. Лозовський О. М., Майборода К. І. Моделі управління трудовими ресурсами в умовах глобалізації // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 1. С. 84-88.
12. Мунтіян В. Глобалізація: витоки та перспективи // Світ фінансів. 2012. Вип. 2. С. 28-35.
13. Юрчишин В., Маркевич К. Україна від кризи до кризи // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність. Київ : Центр Разумкова, 2014. 60 с.
14. Корнейчук Б. В. Економіка труда. Москва: Гайдарики, 2007. 286 с.
15. Капелюшников Р. И. Современные буржуазные концепции формирования рабочей силы. Москва : Наука, 1981. 287 с.
16. Sen A. Development and Capability Expansion // Journal of Development Planning, 1989. №19. P. 41-58.
17. Доклад о мировом развитии 2007. Развитие и новое поколение. Всемирный банк; [пер. с англ.]. Москва : «Весь мир», 2007. 376 с.

References

1. Bell D. (2004). *Gryadushchee postindustrialnoe obshchestvo. Opyt socialnogo prognozirovaniya* [The future postindustrial society. Experience of social forecasting]. Moscow: Academia, 940 p. [in Russian].
2. Toffler E. H. (2009). *Tretya volna* [The Third Wave]. Moscow: «AST», 795 p. [in Russian].
3. Styuart T. A. (2007). *Intellektualnyj kapital. Novyj istochnik bogatstva organizacij* [Intellectual capital. A new source of wealth organizations]. Moscow : Pokolenie, 368 p. [in Russian].
4. Stouner T. (1986). *Informacionnoe bogatstvo : profil postindustrial'noj ehkonomiki, novaya tekhnokraticeskaya volna na Zapade* [Information wealth: the profile of the post-industrial economy, a new technocratic wave in the West]. Moscow : Progress, 450 p. [in Russian].
5. Turou L. K. (1999). *Budushchee kapitalizma: Kak segodnyashnie ehkonomicheskie sily formiruyut zavtrashnij mir* [The future of capitalism: How today's economic forces shape tomorrow's world]. Novosibirsk: Sibirskij hronograf, 432 p. [in Russian].
6. Hansen E. H. (1966). *Poslevoennaya ehkonomika SSHA: harakteristika i problemy* [The post-war US economy: characteristics and problems]. Moscow: Progress, 173 p. [in Russian].
7. Lucas R. E. (1988). *On the mechanics of economic development. Journal of Monetary Economics* [Journal of Monetary Economics], Vol. 22, 1 3–42. (P. 10). [in English].
8. Romer P. M. (1986). *Increasing returns and long-run growth. Journal of Political Economy* [Journal of Political Economy], 94, 1002-1037. (P. 1007). [in English].
9. Bilorus O. H., Lukianenko D. H., Honcharenko M. O., Zlenko V. A. ta in. (2001). *Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku* [Globalization and development security]. Kyiv: KNEU, 733 p. [in Ukrainian].
10. Hrytsiak I. A. (2009). *Hlobalizatsiia yak osnova intehratsiinykh protsesiv* [Globalization as the basis of integration processes]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser. : Derzhavne upravlinnia - Bulletin of the Academy of Customs of Ukraine. Sir: Governance*, 1, 5-13. (P. 8). [in Ukrainian].
11. Lozovskiy O. M. (2015). *Modeli upravlinnia trudovymi resursamy v umovakh hlobalizatsii* [Models of management of labor resources in the conditions of globalization]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky - Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 1, 84-88. (P. 83). [in Ukrainian].
12. Muntiiian V. (2012). *Hlobalizatsiia: vytoky ta perspektyvy* [Globalization: Origins and Prospects]. *Svit finansiv - The world of finance*, 2, 28-35. (P. 30). [in Ukrainian].
13. Iurchyshyn V. (2014). *Ukraina vid kryzy do kryzy* [Ukraine from crisis to crisis]. Kyiv : Tsentr Razumkova, 60 p. [in Ukrainian].
14. Kornejchuk B. V. (2007). *Ekonomika truda* [Labor economics]. Moscow: Gajdariki, 286 p. [in Russian].
15. Kapelyushnikov R. I. (1981). *Sovremennye burzhuaznye koncepcii formirovaniya rabochej sily* [Contemporary bourgeois concepts of labor force formation]. Moscow: Nauka, 287 p. [in Russian].
16. Sen A. (1989). *Development and Capability Expansion. Journal of Development Planning*, 19, 41-58. (P. 45). [in English].
17. Doklad o mirovom razvitii 2007. *Razvitie i novoe pokolenie. [World Development Report 2007. Development and the New Generation]. Vsemirnyj Bank - World Bank. Moscow: «Ves mir», 2007. 376 p. [in Russian].*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Переверзєва Анна Василівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії
 Запорізький національний університет
 e-mail: pereverzeva@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Переверзева Анна Васильевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики, природных ресурсов и экономической теории

Запорозький національний університет
e-mail: pereverzeva@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Pereverzieva Anna, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor
Zaporizhzhya National University
e-mail: pereverzeva@ukr.net

Рецензент: Горошкова Лідія Анатоліївна, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, доктор економічних наук, професор, Запорізький національний університет

УДК 330.3

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-112-117>

**ІВАН ФРАНКО ПРО ЕМІГРАЦІЮ УКРАЇНЦІВ:
ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У РОЗРІЗІ СУЧАСНОСТІ**

**Студінський В.А.,
Студінська Г.Я.**

У статті зроблено спробу розглянути трудову еміграцію українців через творчість Івана Франка в історико-економічному аспекті. Висвітлюються погляди і позиція письменника щодо проблем трудової еміграції українців у другій половині XIX – на початку XX століття, а також проводяться паралелі із сучасними еміграційними процесами. Звертається увага на характеристику методів, засобів і механізмів, якими здійснювалася еміграція українців, які висвітлювалися у науковій та літературній творчості Івана Франка. Також з'ясовуються основні чинники, що спонукали українців до еміграції, зокрема трудової, та робиться спроба аналізу позитивних і негативних наслідків еміграційних процесів українців у різні історичні періоди через призму творчості Івана Франка.

Також простежено взаємозв'язок між проблемами земельної власності та еміграції українців за кордон. Акцентовано, що багато питань, піднятих Іваном Франком не втратили своєї актуальності і в нинішній історичний період. Іван Франко у ряді своїх публікацій робить спробу зрозуміти причини еміграції комплексно – економічних, політичних, побутових, екологічних. Зокрема, він один із перших не лише серед українських, а й європейських дослідників звертає увагу на факт погіршення екологічної складової і її прямого впливу на еміграційні процеси населення. Також розглядається ідеологічний та пропагандистський аспект у впливах на еміграцію українців у другій половині XIX – на початку XX століття. Особливо проглядається у творах Івана Франка неспроможність державних і муніципальних органів управління оперативно впливати на процес еміграції.

В статті дана коротка характеристика дослідження даної проблематики у творчості Івана Франка українськими вченими. Актуальність даної проблеми на сьогодні набула нового звучання, оскільки Україна отримала вільний доступ до світового ринку праці, а також опинилася в епіцентрі геополітичного між цивілізаційного воєнного конфлікту, що, у свою чергу, вплинуло на якісні і кількісні показники міграції.

Ключові слова: Іван Франко, українці, еміграція, праця, економіка, соціальна справедливість, бідність.

**IVAN FRANKO ABOUT THE EMIGRATION OF UKRAINIANS:
HISTORICAL AND ECONOMIC ANALYSIS IN THE CONTEXT OF MODERNITY**

**Studinski V.A.,
Studinska G.Y.**

The article attempts to consider the labor emigration of Ukrainians through the work of Ivan Franko in the historical and economic aspect. The writer's views and position on the problems of labor emigration of Ukrainians in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries are discussed, as well as parallels with modern emigration processes are conducted. Attention is drawn to the description of the methods, means and mechanisms that were used to emigrate Ukrainians, which were covered in the scientific and literary work of Ivan Franko. It also explains the up-front factors that have prompted Ukrainians to emigrate, in particular labor, and attempts to analyze the positive and negative effects of Ukrainian emigration processes in different historical periods through the prism of Ivan Franko work.

Also, the relationship between land ownership and Ukrainian emigration abroad is traced. It is emphasized that many questions raised by Ivan Franko have not lost their relevance in the present historical period. Ivan Franko in a number of his publications makes an attempt to understand the reasons for the emigration of the complex - economic, political, domestic, and environmental.

In particular, he is one of the first not only among Ukrainian but also European researchers to draw attention to the deterioration of the ecological component and its direct impact on the emigration processes of the population. Also, the ideological and propaganda aspect in the influences on the emigration of Ukrainians.